

Tammelan kirkon rakennusvaiheita ja korjauksia

- Kirkon vanhin osa on rakennettu keskiajalla. Asiantuntijoiden mukaan rakentaminen on tapahtunut 1480-1510. Noin vuodelta 1470 peräisin oleva asiakirja osoittaa kiistatta, että Tammelan kirkko oli tällöin olemassa. Asiakirjan perusteella voi päätellä, että kirkko oli tällöin puukirkko.
- kirkon ensimmäinen katto tehtiin malka- ja tuohiaineksella.
- 1650:n jälkeen saarnatuoli ja penkit kirkkoon; myös kaksi lehteriä pohjoispuolelle ja yksi kirkon peräseinälle. Kun lehterit pimensivät kirkkoa entisestään, tehtiin alttariseinälle kaksi ikkunaa lisää
- Kirkon kuori erotettiin muusta kirkosta aidalla
- 1670 rakennettiin kirkon länsipuolelle kellotapuli.
- 1678 on tallella vanhin tieto paanukatosta kirkossa ja erillisessä kellotapulissa.
- 1690-luvulla kirkon laajennusta varten oli koottu materiaalia. Piispantarkastuksen yhteydessä 1704 todettiin, että oli odotettava rauhan aikaa. Välttämättömiä korjauksia tehtiin 1700-luvun alussa. Alhaalla kirkossa olevat penkit korjattiin ja lehtereiden istuimet uusittiin lähes kokonaan.
- 1709-1710 Sakastin katto ja kirkon etelälape uusittiin ja pohjoislape paikattiin.
- 1732 Rovastintarkastuksessa kellotapuli todettiin vaaralliseksi; kellot olivat vaarassa irtautua.
- 1738-1739 Kirkon kattoa kunnostettiin ja pohjoislape uusittiin.
- 1740-luvun alkupuolella kirkon sisäpuolella tehtiin perusteellisia rakennustöitä. Kirkon alttari, kuori-palkki, lattia ja penkit tehtiin uudestaan. Penkkeihin tehtiin ovet.
- 1746 hyväksyttiin uusi istumajärjestys.
- 1750 kirkkoherra Amnell sai luvan rakentaa miesten puolelle hautaholvin.
- 1750-luvun alussa tapuli huojui niin, ettei voinut soittaa kuin yhtä kelloa kerrallaan. Pitäjänkokous päätti rakentaa uuden tapulin, joka valmistui 1753. Alaosa tehtiin hirsistä, kellojen tila laudoista ja paanukatto. Tapuli oli umpinainen luukuilla varustettu.
- 1757 perusteellinen korjaus; paanuja uusittiin ja katolla oleva pieni torni poistettiin lahonneena. Risti ja viiri kiinnitettiin katon länsipään oven yläpuolelle. Katto tervattiin.
- 1760-luvun puolivälissä sakastin kivijalka korjattiin, asehuone ja länsipäädyssä oleva eteinen rakennettiin uudestaan. Eteiseen tehtiin neljä ikkunaa yhden sijasta.
- 1767 piispantarkastuksessa kiinnitettiin huomiota kirkossakävijäin surkeaan osaan. Penkeissä oli ahdasta, ihmisiä seiso kapeissa väleissä, osa jäi ulkopuolelle.
- 1769 rakennusmestari Daniel Bergman laati ensimmäiset piirustukset kirkon laajennusta varten. Laajennus oli varovainen, koska hän halusi säilyttää vanhaa mahdollisimman paljon. Suunnitelman mukaan laajennus tehtiin itään kuoriosan taakse.
- 1770-luvulla hautaukset kirkkoon vähenivät; lattialankut ja istuimet pysyivät paremmin kunnossa. 1780 mennessä hautaukset loppuivat.
- 1771 kirkon katto todettiin kehnoksi. Paanuja oli irronnut ja tervaus oli kulunut. Paanuja kerättiin. Korjauksen jälkeen katto tervattiin.
- 1700-luvun lopulla kirkon ahtaus paheni. Kirkon laajennusta suunniteltiin.
- Seurakunnassa kypsyi oma suunnitelma, jonka laatijasta ei ole tietoa. Kirkon esimies von Wright sai tehtäväksi esitellä sen kuninkaalle ja anoa rakennuslupaa. Luonnos muistutti paljon sitä, mikä tuli loppuratkaisuksi. Suunnitelmassa oli länsipäädyssä oleva torni ja madallettu kattorakenne. Kustaa III hyväksyi 1776 piirustukset ja myönsi seurakunnalle rakennusluvan.
- Pitäjäläiset eivät olleet halukkaita rakentamaan suunnitelman mukaan.

- 1778 kuninkaan kanslian intendenttikonttori laati uuden suunnitelman, jonka mukaan kirkkoon tuli tilaa 1500 hengelle. Laajennuksen suunta oli nyt länsi. Torni puuttui kokonaan, joten kirkko oli varsin oudon näköinen. Suunnitelmaa ei hyväksytty.
- 1780 maanmittausauskultantti A S Söderberg laati uudet piirustukset, joiden pohjalta yli-intendentti Adelcrantz teki piirustukset, jotka esiteltiin kuninkaalle ja hyväksytyinä saapuivat seurakuntaan.
- 1781 pitäjänkokous käynnisti rakennustyöt. Kirkon esimies von Post laati ehdotuksen, joka hyväksyttiin.
- 1782 kirkon rakennustyöt aloitettiin.
- 10.8.1785 merkittiin kirkon valmistumispäiväksi. Kirkon katsottiin valmistuneen, vaikka lattia puuttui. Viimeistelytyöt jatkuivat vielä pari vuosikymmentä. Töiden yhteydessä kirkon vanhan osa katto uusittiin. Sakasti jäi silleen.
- Rakennustöiden lopussa von Post rakennutti kirkon eteläseinälle vastapäätä saarnatuolia omilla varoillaan lehterin Mustialan kartanolle. Lehteri purettiin 100 vuotta myöhemmin.
- 1785 kirkon torni ei ollut vielä valmis kelloja varten. Kellotapuli oli hyväkuntoinen niin kellot soivat siellä. Seurakunta halusi torniin kolme kelloa ennen kuin se sisustettiin. Kellotorni kunnostettiin vasta 1790-luvulla.
- 1786 muurattiin kirkon lattian alle hautaholvi, josta johti käytävä hautausmaalle. Holvi oli täynnä kymmenen vuoden kuluttua valmistumisesta.
- 1795 sakastin surkeasta kunnosta keskusteltiin pitäjänkokouksessa. Sakasti oli niin kostea, että messuvaatteet olivat vaarassa tuhoutua. Myös viinikellari oli kostea ja osa viineistä oli jo pilaantunut.
- 1797 kirkon lattia valmistui honkalankuista.
- 1800 uusi kello nostettiin ja asennettiin torniin. Kahden entisen kellon asennus epä-onnistui, koska ne piti särkyneinä kuljettaa Turkuun uudestaan valettavaksi.
- 1829 uusi sakasti valmistui arkkitehti C L Engelin laatimien piirustusten mukaan. Sakasti tehtiin kaksi kertaa suuremmaksi kuin entinen oli ollut. Se liittyi niin kiinteästi kirkkoon, ettei siihen ollut lainkaa kulkua ulkoa.
- 1833 kirkon katto tervattiin uudelleen. Penkkien ovet korjattiin, ulko-ovet maalattiin.
- 1840 vanhalla paikallaan ollut asehuone korjattiin. Kirkon lattiaa vahvistettiin, alttari-kehä korjattiin.
- 1845 urkujen hankkiminen kirkkoon tuli ajankohtaiseksi. Pitäjänmakasiiniin oli varoja karttunut niin paljon, että niitä voitiin käyttää urkujen oston.
- Urut toimitti kangasalalainen rakentaja A Thule 2000 ruplan hinnalla. Sopimus tehtiin 1849 ja urut oli asennettu ja tarkastettu 1851. Uruissa ilmeni alussa suuria puutteita. Thule kävi korjaamassa puutteet.
- 1857 sakastiin tehtiin ulko-ovi. Sakastia korjattiin muutenkin ja sinne tehtiin uuni.
- 1860 turkulainen hovimaalari R W Ekman maalasi uuden alttaritaulun 400 ruplan maksusta.
- 1860 Kuoriosia uudistettiin lääninarkkitehti G Th Chiewizin piirustusten mukaan
- Kellotornia vahvistettiin ja sen huipulle tehtiin uusi risti ja sen alla oleva pallo kullattiin.
- Kirkon portaat länsi- ja pohjoispuolelle tehtiin kivistä ja varustettiin käsipuilla.
- 1880-luvulla oli kirkon iso korjaus- ja laajennustyö: Urkulehteriä laajennettiin, Viksbergin lehteri purettiin, eteläpuoleinen ovi muurattiin umpeen ja sijaan tehtiin ikkuna. Asehuone purettiin. Kirkon paanukatto tehtiin uudestaan ja välikatto korjattiin. Penkit uusittiin ilman ovia. Keski-aikeisen osan penkkirivit sijoitettiin vastakkain. Lattioita korjattiin. Miesten puolella tupakka- ja nuuskamallit olivat lianneet lankut. Nuuskaaminen ja tupakointi kirkossa kiellettiin.

- Kokonaan uutta olivat lämpöä antavat kaminat.
- 1886 kesällä kirkon perusteelliset korjaustyöt oli tehty. Korjaustöiden aikana jumalanpalvelukset pidettiin Mustialan Runkomäen ladossa. Työt urakoi Forssa Oy. Katselmuksessa katto todettiin kelvottomasti tehdyksi. Urakoitsija suostui jonkun verran paikkaamaan kattoa.
- Kirkon kiviaita laitettiin kuntoon.
- 1911 kaminat kirkossa uusittiin.
- 1912 kirkon lattia, ovet, ikkunanpuitteet, eteinen ja sakasti maalattiin.
- Seurakuntajaon 1922 jälkeisenä kolmena vuosikymmenenä kirkossa tehtiin vähän muutos- ja kunnostustöitä.
- 1930-luvun puolivälissä katto oli uusimisen tarpeessa. Näihin aikoihin seurakunta menetti kaksinkertaisen katon hinnan kavalluksen seurauksena.
- 1934 Kirkon vanhan esineistön restaurointityöt aloitettiin. Seitsemän vanhaa puuveistosta toimitettiin kunnostettaviksi. Niitä säilytettiin sakastissa vuoden 1946 loppuun.
- 1939 kirkon etuosassa sijaitsevia penkkejä lyhennettiin kuorin puolelta, että kuoriin saatiin enemmän tilaa, koska hautaukset kirkossa olivat yleistyneet.
- Kirkon sisällä tehtiin pieniä korjaus- ja restaurointitöitä.
- 1944 piispantarkastuksessa todettiin, että vesikatto oli lahoamassa; varoja ei ollut ja tarvikkeista oli pulaa.
- 1946 pitkään suunniteltu kirkon sähköistys toteutui.
- 1947 sakastissa säilytetyt vanhat puuveistokset siirrettiin kirkkoon, jonne myös kunnostettu kaappikello sijoitettiin. Ratsumestari Kuhlmanin hautajaisvaakuna korjautettiin ja siirrettiin eteisestä kirkon seinälle.
- 1953 vanha puinen kastemalja tuotiin kirkon tornista kuoriin. Malja oli entisöity sitä ennen Kansallismuseossa. Maljasta puuttui vielä metallinen vati, joka hankittiin 1971.
- 1953 sakaristo koko kalustoineen maalattiin ruskehtavaan tammen sävyyn.
- 1955 elokuussa koko kirkko oli vaarassa, kun salama sytytti sen, mutta palo saatiin heti sammumaan.
- 1956-1957 katettiin kirkon katto. Paanukaton rakennustaito oli aliarvioitu, joten katosta tuli lyhytikäinen. Se vuoti melkein alusta asti. Uusia paanuja piti laittaa rikkoutuneiden tilalle ja kattoa tervattiin. Tornin risti uusittiin ja lattian lahonneet kohdat korjattiin.
- 1969 kirkon lämmitysjärjestelmä uusittiin.
- 1970 kirkkovaltuusto päätti hankkia ilmankostuttimet kirkkoon.
- 1972-1973 urut peruskorjattiin ja laajennettiin. Kirkon sähköistys ja äänentoistolaitteet uusittiin. Kirkkoon asennettiin palo- ja murtohälytyslaitteet.
- 1972 kirkon alla oleva ruumishuone kunnostettiin.
- 1973 kirkko maalattiin sisältä. Altaritaulu, krusifiksi ja saarnatuoli restauroitiin.
- 1974 ulkovalaistus asennettiin.
- 1978 uusien kirkkotekstiilien hankinta ja Ristiinnaulittu Kristus –taulun entisöinti.
- 1970-luvun lopulla kirkon katto kunnostettiin.
- 1981 kirkkoon hankittiin kassakaappi
- 1980-luvun puolivälissä ullakotilaa eristettiin paloturvallisuuden parantamiseksi.
- 1988-1989 lämmitysjärjestelmä uusittiin tekniikaltaan ja se kytkettiin kaukolämpöön.
- Kirkkoon asennettiin palo- ja rikosilmoitusjärjestelmä.